

גמרא סדורה

מסכת שבת

סוגיות חנוכה

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות
עם רש"י

לימוד סוגיות אלו יהיו לעילוי נשמת מו"ר הרב עמירם עולמי זצ"ל הי"ד
שנרצח בידי מחבלים ארורים בשעת מעשה חסד
בערב חנוכה כד כסליו תשנ"ה
יהיה לימוד זה להצלחת כל משפחתו היקרה ואהובה
אלמנתו, בניו ובנותיו, חתניו וכלותיו, ונכדיו הרבים כ"י
בבריאות ובנחת יהודי בגשמיות וברוחניות
וה' ימלא כל משאלותיהם לטובה

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ד. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק

שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.

כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות

שמורות לעמותת "וכל בניך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

מסכת שבת פרק ב' - "בְּמָה מְדַלְּקִין"

4. כא, א

רש"י

מסכסכת. כמין סכין פגומה מסכסכת בבשר אנמילי"ד {אינמישלי"ד: לסבך, לבלבל} בלע"ז שאין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ לישנא אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו ברואטי"ש {ברואיש"ט: (הוא) צולה} בלע"ז: **שאינ נמשכין.** ואתי להטות: **שמן כל שהוא.** שמן הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה: **לפי שאין מדליקין.** בעינייהו וגזרינן הא אטו הא: **כך דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו.** כגון פסול פתילות דמתניי: **קתני מיהא.** בדר"ש מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובות שפיר דמי: **מעשה רב.** הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא: **מאי לאו להדליק.** היו כורכים שתדליק הפתילה עם האגוז: **לא להקפות.** לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להציפה שלא תטבע בשמן ויצף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו):

אמר רבה:

פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מפני שהאור מסכסכת בהן. שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן, מפני שאין נמשכין אחר הפתילה.

בעא מיניה אביי מרבה:

שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק?

מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו, או לא?

אמר ליה:

אין מדליקין.

מאי טעמא?

לפי שאין מדליקין.

איתיביה:

"כִּרְדָּ דְּבַר שְׁמַדְלִיקִין בּוּ עַל גְּבִי דְּבַר שְׁאִין מְדַלְּקִין בּוּ - אִין מְדַלְּקִין בּוּ. אָמַר רַבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: שֶׁל בֵּית אָבָא הָיוּ בּוֹרְכִין פְּתִילָה עַל גְּבִי אָגוֹז, וּמְדַלְּקִין". וְקַתְנֵי מִיְהִת: "מְדַלְּקִין!"

אמר ליה:

אדמותבת לי מדרבן שמעון בן גמליאל, סייעינהו מדתנא קמא!

הא לא קשיא:

"מעשה רב".

מכל מקום קשיא,

מאי לאו להדליק!

לא,

להקפות.

אי להקפות,

מאי טעמא דתנא קמא?

כולה רבן שמעון בן גמליאל היא,

וחסורי מיחסר, והכי קתני:

"כִּרְדָּ דְּבַר שְׁמַדְלִיקִין בּוּ עַל גְּבִי דְּבַר שְׁאִין מְדַלְּקִין בּוּ - אִין מְדַלְּקִין בּוּ.

בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים: לְהַדְּלִיק,

אָבָל לְהַקְפוֹת מוֹתֵר,

שְׂרָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר:

שֶׁל בֵּית אָבָא הָיוּ בּוֹרְכִין פְּתִילָה עַל גְּבִי אָגוֹז".

רש"י

חלב מהותך. פונד"ר {פונדו"ר:
 מומס, מותך} בלע"ז:
 הני מימשכי בעינייהו. אחר
 הפתילה ובלא תערובות שמן
 נמי חזו אלא דגזור רבנן מהותך
 אטו אינו מהותך הלכך בעינייהו
 גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור
 ע"י תערובת אטו בעינייהו:

איני?!
 והאמר רב ברונא אמר רב:
 חלב מהותך, וקרבי דגים שנמוחו,
 אדם נתן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק!

הני מימשכי בעינייהו,
 והני לא מימשכי בעינייהו.
 וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב שאינו מהותך,
 ועל קרבי דגים שנמוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו,

ולגזור נמי חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן,
 משום חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שלא נתן לתוכן שמן!

היא גופא גזירה,
 ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה!?

רפ"י

5. כא, א

והוא אמר לה. מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא:
ולא שתהא עולה כו'. ולא שתהא צריכה תיקון והטייה:
מבלאי מכנסי הכהנים. ממכנסי הכהנים הבלואים:
היו מפקיעין. קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיא בעזרת נשים:
ומהמיניהם. של כלאים הם דכתיב ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן וקי"ל תכלת עמרא הוא ותניי לעיל לענין שבת הוסיפו עליהן של צמר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש:
שמחת בית השואבה שאני. דלא כתיב להעלות בה ולא דאורייתא היא:
מאי לאו דכלאים. כגון אבנט:

תני רמי בר חמא:

"פתילות ושמן שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת - אין מדליקין במקדש, משום שפאמרו: 'להעלות נר תמיד'!" (שמות כו, כ).

הוא תני לה, והוא אמר לה:
 פדי שתהא שלהבת עולה מאיליה,
 ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר.

תנו:

"מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין, ומהן מדליקין!"

שמחת בית השואבה שאני.

תא שמע:

דתני רבה בר מתנה:

"בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותם, ומהן היו עושין פתילות למקדש".
 מאי לאו דכלאים!

לא, דבזין.

¹ ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד

6. כא, א-ב

רש"י

כבתה. נר חנוכה:
זקוק לה. לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה:
ומותר להשתמש לאורה. הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש:
אין זקוק לה. הלכך בחול שרי:
ואסור להשתמש לאורה. שיהא ניכר שהוא נר מצוה וליכא למיחש להטייה:
ולא קבלה. שלא חשבו לסמוך על דבריו:
אי זכאי. אילו הייתי זוכה ללומדה הייתי גורסה כששמעתי ראשון:
גירסא דינקותא. מתקיים יותר משל זקנה:
לשיעורה. שיהא בה שמן כשיעור הזה ומיהו אם כבתה אין זקוק לה:
רגלא דתרמודאי. שם אומה מלקטי עצים דקים ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן:

אמר רב הונא:
 פתילות ושמןים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת - אין מדליקין בהן בחנוכה,
 בין בשבת בין בחול.

אמר רבא:
 מאי טעמא דרב הונא?
 קסבר: כבתה - זקוק לה.
 ומותר להשתמש לאורה.

ורב הסדא אמר:
 מדליקין בהן בחול, אבל לא בשבת.
קסבר: כבתה אין זקוק לה.
 ומותר להשתמש לאורה.

כא, ב

אמר רבי זירא אמר רב מתנה,
 ואמרי לה אמר רבי זירא אמר רב:
 פתילות ושמןים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת - מדליקין בהן בחנוכה,
 בין בחול בין בשבת.

אמר רבי ירמיה:
 מאי טעמא דרב?
 קסבר: כבתה אין זקוק לה, ואסור להשתמש לאורה.

אמרוהו רבנו קמיה דאבבי משמיה דרבי ירמיה ולא קיבלה.
 כי אתא רבין אמרוהו רבנו קמיה דאבבי משמיה דרבי יוחנן וקיבלה.
 אמר: אי זכאי, גמירתיה לשמעתי מעיקרא.

והא גמרה!

נפקא מינה לגירסא דינקותא.

וכבתה אין זקוק לה?
 ורמינהו:

"מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק."
 מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה!

לא! דאי לא אדליק - מדליק.

ואי נמי,
 לשיעורה.

"עד שתכלה רגל מן השוק."

ועד כמה?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
 עד דכליא ריגלא דתרמודאי.

7. כא, ב

רש"י

נר איש וביתו. נר אחד בכל לילה ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד:
 והמהדרין. אחר המצות עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית:
 כנגד ימים הנכנסים. העתידים לבא:
 ימים היוצאין. שיצאו כבר וזה שהוא עומד בו נמנה עם היוצאין:
 פרי החג. מתמעטים והולכים בקרבנות דפרשת פנחס:
 מעלין בקדש ואין מורידין. מקרא ילפינן לה במנחות בפרק שתי הלחם (דף צט.).

תנו רבנן:

"מצות חנוכה - נר איש וביתו.

והמהדרין - נר לכל אחד ואחד.

והמהדרין מן המהדרין:

בית שמאי אומרים:

יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך.

ובית הלל אומרים:

יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך."

אמר עולא:

פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא.

חד אמר טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין,

וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין.

וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג².

וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל,

זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג,

וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין.

8. כא, ב

רס"י

מבחוץ. משום פרסומי ניסא ולא ברה"ר אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר: **ואם היה דר בעלייה**. שאין לו מקום בחצרו להניחה שם: **מניחה**. מבפנים כנגד חלון הסמוך לרה"ר: **הסכנה**. שהיה להם לפרסיים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית ע"ז שלהם כדאמרינן בגיטין (פ"ב דף יז:): **נר אחרת**. לעשות היכר לדבר: **ואי איכא מדורה**. אש לא צריך נר אחרת לפי שמתמש לאור המדורה ויש היכרא שהנר של מצוה היא: **ואי אדם חשוב הוא**. שאינו רגיל להשתמש לאור המדורה: **צריך נר אחרת**. דאי לא לא הוי היכר:

תנו רבנן:

"נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. אם היה דר בעלייה - מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים. ובשעת הסכנה - מניחה על שלחנו ודיו".

אמר רבא:

צריך נר אחרת להשתמש לאורה.

ואי איכא מדורה - לא צריך.

ואי אדם חשוב - אף על גב דאיכא מדורה צריך נר אחרת.

9. כא, ב - כב, א

רש"י

מאי חנוכה?

מאי חנוכה. על איזה נס קבעוה: **בחותמו.** בהצנע וחתום בטבעתו והכיר שלא נגעו בו: **ה'ג ועשאו ימים טובים בהלל והודאה.** לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה: **גץ.** ניצוץ אישטינצילייש { **אישטינציל'א:** ניצוץ } : **פטיש.** קורנס גדול של נפחים: **בעל גמל חייב.** שלא היה לו להגדיל בחבילתו שתכנס לחנות: **בנר חנוכה פטור.** חנוני שברשות פירסום מצוה הניחה שם: **זאת אומרת.** הא דקתני בנר חנוכה פטור: **פסולה.** דלא שלטא בה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא: **כסוכה וכמבוי.** דתנן בהו בהדיא בעירובין ומסכת סוכה דפסילי:

דתני רבנן:

"בב"ה בנסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשוכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה."

תנן התם:

"גם היוצא מתחת הפטיש ויצא, והזיק - חייב. גמל שטעון פשתן, והוא עובר ברשות הרבים, ונכנסה פשתנו לתוך החנות, ודלקה בנרו של חנוני, והדליק את הבירה - בעל הגמל חייב. הניח חנוני את נרו מבחוץ - חנוני חייב. רבי יהודה אומר: בנר חנוכה - פטור."

אמר רבינא משום דרבה:

זאת אומרת: מצוה להניחה בתוך עשרה. דאי סלקא דעתך למעלה מעשרה טפחים, לימא ליה: היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו, ודילמא, אי מיטרחא ליה טובא - אתי לאימונעי ממצוה.

אמר רב כהנא:

דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום: **כב, א** נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה, פסולה, וכמבוי.

ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום:

מאי דכתיב: "והבדור רק אין בו מים"³ (בראשית לו, כד)? ממשמע שנאמר: "והבדור רק" איני יודע שאין בו מים! אלא, מה תלמוד לומר: "אין בו מים"? - מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו.

³ ויקחוהו וישליכו אותו הכורה והבדור רק אין בו מים

10. כב, א

רש"י

מצוה להניחה. בחצר או ברה"ר
 בטפח הסמוך לפתח שאם
 ירחיקנו להלן מן הפתח אינו
 ניכר שבעה"ב הניחו שם:
 מימין. בכניסתו לביתו לימין:
 מזוזה. קי"ל דבימין דכתיב
 ביתך דרך ביאתך וכי עקר אינש
 כרעיה דימנא עקר ברישא:

אמר רבה:
 גר חנוכה - מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח.

והיא מנח ליה?

רב אחא פריה דרבא אמר:
 מימין.

רב שמואל מדפתי אמר:
 משמאל.

והילכתא:
 משמאל.

כדי שתהא גר חנוכה משמאל ומזוזה מימין.

11. כב, א

רפ"י

להרצות. למנות :
במה ששפך. בידו ששפך בה
 ולא ברגלו :
נוי סוכה. פירות שתולין בה
 לנוי :
מריה דאברהם. לשון תמיה
 הוא :
תלי. סוכה דתניא בברייתא
 בהדיא כדמפרש ואזיל :
בדלא תניא. בנר חנוכה דמימרא
 דרב אסי הוא ואינו ברייתא :
ועטרה בקרמים. פארה ביריעות
 של צבעים שקורין אובריי"ץ
 { **אוברי"ץ** : מעשה אורג בעבודת
 מחט } :
התנה עליהן. במס' ביצה (דף
 ל:) אוקימנא באומר איני בודל
 מהן כל בין השמשות של קידוש
 יו"ט ראשון דלא חל עליהו
 קדושה כלל אבל תנאי אחר
 אינו מועיל :
אבוהון דכולהו. שילמדו כולן
 ממנו :
דס. כיסוי הדם דנפקא לן
 מקרא ושפך וכסה ומפרש בה
 טעמא שלא יהיו מצות בזויות
 עליו :

אמר רב יהודה אמר רב אסי אמר רב⁴:
 אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה.

כי אמריתה קמיה דשמואל,
 אמר לי: וכי נר חנוכה קדושה יש בה?

מתקיף לה רב יוסף:

וכי דם קדושה יש בו?

דתניא:

"**ושפך... וקסהו**"⁵ (ויקרא יז, יג) - **במה ששפך יכסה**.

שלא יכסנו ברגל, שלא יהו מצות בזויות עליו.

הקא נמי, שלא יהו מצות בזויות עליו.

בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי:

מהו להסתפק מנוי סוכה כל שבועה?

אמר להו:

הרי אמרו אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה.

אמר רב יוסף:

מריה דאברהם! תלי תניא בדלא תניא!

סוכה תניא, חנוכה לא תניא!

דתניא:

"**סבכה פהלכתה**,

ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין,

ותלה בה אגוזים, אפרסקין, שקדים ורמונים, ופרזילי ענבים,

ועטרות של שבליים, יינות, שמנים, וסלתות -

אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג.

ואם התנה עליהן - הכל לפי תנאו!"

אלא אמר רב יוסף:

אבוהון דכולהו דם.

⁴ מסורת הש"ס לא גורס "אמר רב", נ"מ אם מימרא זאת חולקת על דברי רב כא, א "אסור להשתמש לאורה".

⁵ **ושפך... את דמו וקסה בעפר**

12. כב, א - כג, א

רס"י

מנר לנר. דחנוכה כדמפרש טעמא לקמיה: **מתירין.** להטיל ציצית מטלית ישן לטלית חדש ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאסר: **הלכ' כר"ש.** דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואע"ג דקעביד חריץ והוי תולדה דחורש או בונה ומשום דהילכתא כרב באיסורי בכוליה הש"ס בר מהני תלת נקטינהו גבי הדדי: **כל מילי דמר.** רבה בר נחמני: לעשות חריץ גרסינן: **טעמא דרב.** מנר לנר משום ביזוי מצוה שמדליק קיסם שאינה מן המצוה מנר של מצוה וממנו מדליק השאר: **אכחושי.** דמיחזי כמאן דשקיל נהורא ושואב קצת מלחלוחית שמנו: **משרגא לשרגא.** מביא נר אצל נר ושתיהן של מצוה ולא בקיסם: **מעשר שני.** דינרין שחילל עליהם מעשר שני אין שוקלין כנגדן דינרין של חולין לראות שיהיו שלימים: **אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר.** ממש ולא בקיסם ובהא הוא דשרי שמואל דלא חייש לאכחושי אבל בקינסא דביזוי הוא מודה הא לאו הויא תיובתיה דהנך דינרים דחולין לא גופייהו מצוה ואע"ג דלמצוה קבעי להו לקינסא דמיא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי שמואל הואיל וצורך מצוה הוא הויא תיובתיה דאסר לשקול ואע"ג דצורך מצוה: **לא יכוין משקלותיו.** שמא לא ימצאם טובים או ימצאם יתירים ויחוס עליהן ולא יחלל המעשר עליהן ונמצא שביזה המעשר שלא לצורך: **ומפיק להו לחולין.** כלומר יניחם בחוליהן כמו שהן:

איתמר:

רב אמר:

אין מדליקין מנר לנר.

ושמואל אמר:

מדליקין.

רב אמר:

אין מתירין ציצית מבגד לבגד.

ושמואל אמר:

מתירין מבגד לבגד.

רב אמר:

אין הלכה פרבי שמעון בגרירה.

שמואל אמר:

הלכה פרבי שמעון בגרירה.

אמר אביי:

כל מילי דמר עביד פרב,

לבר מהני תלת דעביד פשמואל:

מדליקין מנר לנר,

ומתירין מבגד לבגד,

והלכה פרבי שמעון בגרירה.

דתניא:

"רבי שמעון אומר:

גורך אדם מטה, כסא ספסל,

ובלבד שלא יתביו לעשות חריץ".

יתב יהוא מרבנן קמיה דרב אדא פר אהבה ויתב וקאמר:

טעמא דרב - משום ביזוי מצוה.

אמר להו:

לא תציתו ליה,

טעמיה דרב: משום דקא מכחיש מצוה.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו

דקא מדליק משרגא לשרגא,

מאן דאמר: "משום ביזוי מצוה" - משרגא לשרגא מדליק.

מאן דאמר: "משום אכחושי מצוה" - משרגא לשרגא נמי אסור.

מתיב רב אויא:

"סלע של מעשר שני,

אין שוקליו בנגדו דנרי זהב,

ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר".

אי אמרת בשלמא: כי פליגי רב ושמואל מנר לנר, אבל בקינסא אסר שמואל,

הא לא תהוי תיובתא.

אלא אי אמרת: בקינסא נמי שרי, הא תהוי תיובתא!

אמר רבה:

כב,ב

נר מערבי. למייד במנחות מזרח ומערב מונחין סדר הקנים קרי מערבי נר שני שבצד החיצון שהוא במזרח ולמייד צפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעית דכתיב אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי יאירו וגוי של צפון היו פונות לדרום ושבדרום פונות לצפון:

נרות. לוצי"ש. של זהב שנותנין לתוכן שמן ופתילה: **כמדת חברותיה.** חצי לוג שיערו בה ללילי תקופת טבת הגדולים ואם ידלק ביום (ובלילה) בלילות הקצרים ידלק אבל פחות לא שלא יכבה בטבת בלילה והתורה אמרה מערב עד בקר:

וממנה היה מדליק. הנרות בין הערבים:

ובה היה מסיים. הטבת הנרות שדלק כל היום ואינו מטיבו עד הערב ומשנה זו בת"כ שנויה וסבירא ליה דמזרח ומערב מונחין והכי תניא לעיל מיניה להעלות נר תמיד שתהא נר מערבי תמיד שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים ומדלא כתיב להעלות נרות ש"מ הוקבע נר אחד להתחיל בו בכל יום וזהו נר מערבי השני של מזרח והכי תנן (תמיד לג.) נכנס ומצא נרות מזרחים דולקות מדשן המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים מצאו שכבה כגון משמת שמעון הצדיק מדליקו ממזבח העולה ונראה בעיני דאמור רבנן קביעותא בנר שני משום דאין מעברין על המצות וכי עייל בהיכל בקמא פגע ברישא וביה לא מצי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני ה' צריך שיהא אחד חוצה לו דאי לא לא קרינן ביה לפני ה' והכי אמרינן במנחות (דף צח:): דכתיב בנר מערבי לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה' כו' ובה היה מסיים ההטבה לפי שהשאר היה מטיב שחרית וזו מטיב בין הערבים ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן שמן ופתילה ומדליקה ומדליק ממנה את השאר והא דאמרינן בסדר יומא (דף לג:): הטבת ה' נרות קודם להטבת ב' נרות משמע כולהו הוה מטיב שחרית ויליף לה מקראי היינו בשלא ה' הנס מתקיים והי' מוצאו שכבה דלא סמך קרא אניסא וכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק כל היום והיינו עדותה:

והא הכא כיון דקביעי נרות. במנורה ולא היה יכול לנתק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים על כרחיך הא דקתני ממנה הי' מדליק לא סגי דלאו משקל קינסא:

ואדלוקי. לקינסא מנר מערבי ובההיא קינסא מדליק את השאר:

בפתילות ארוכות. כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו:

סוף סוף למי' כו'. דהא לדידה משרגא לשרגא אסור:

אי הדלקה עושה מצוה. אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה מדליקין כדאשכחן במנורה:

ואי הנחה עושה מצוה. ועיקר מצותה תליא בהנחה:

אין מדליקין מנר לנר. דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי:

דאיבעיא להו גרסי'. כלומר דהא מילתא כבר איבעיא לן ומפשטא דההיא בעיא מיפשטא לן הך: **היה תפוש נר חנוכה.** בידו משהדליקה עד שכבתה:

ועומד. לאו דוקא אלא כן לשון השי"ס:

לצרכו. להשתמש וליכא היכר ניסא:

בפנים. בבית:

והוציאה לחוץ. כדאמר לעיל דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ:

אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כלום. דכיון דזו היא מצותה צריך שתיעשה במקום חיובא:

עששית. כלי גדול של זכוכית בלעז לנטרני"א:

דולקת. שהדליקה למצות חנוכה ע"ש:

ומדליקה. למצות הדלקה:

היו באותו הנס. שגזרו יוניים

על כל בתולות הנשואות להיבעל

לטפסר תחלה ועל יד אשה

נעשה הנס:

גזירה שפא לא יכוין משקלוותיו, וקא מפיק להו לחולין.

מתיב רב ששית:

"מהוץ לפרוקת העדת ... יערוך" (ויקרא כד, א).

וכי לאורה הוא צריך?!

והלא כל אדבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר, לא הלכו אלא לאורו!

אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל."

מאי "עדות" זו?

אמר רב:

זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

והא הכא, כיון דקביעי נרות, לא סגי' דלא משקיל ואלולוקי,

קשי'א בין למאן דאמר: "משום באוי מצוה", ובין למאן דאמר: "משום אכחוישי מצוה"!

תרגמה רב פפא:

בפתילות ארוכות.

סוף סוף, למאן דאמר: "משום אכחוישי מצוה" קשי'א!

קשי'א.

מאי הוי עלה?

אמר רב הונא בריה דרבי יהושע:

חזינא,

אי הדלקה עושה מצוה - מדליקין מנר לנר,

ואי הנחה עושה מצוה - אין מדליקין מנר לנר.

דאיבעיא להו:

הדלקה עושה מצוה, או הנחה עושה מצוה?

תא שמע:

דאמר רבא:

היה תפוש נר חנוכה ועומד - לא עשה ולא כלום.

שמע מינה: הנחה עושה מצוה!

התם: הרואה אומר לצורכו הוא דנקיט לה.

תא שמע:

דאמר רבא:

הדלקה בפנים והוציאה - לא עשה כלום.

אי אמרת בשלמא "הדלקה עושה מצוה" - הדלקה במקומו בעינן,

משום הכי - "לא עשה ולא כלום".

אלא אי אמרת: "הנחה עושה מצוה", אמאי "לא עשה ולא כלום"?

התם נמי, הרואה, הוא אומר לצורכו הוא דאדלקה.

תא שמע:

דאמר רבי יהושע בן לוי:

⁶ מחוץ לפרוקת העדת באהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר לפני ה' תמיד חוקת עולם לדורותיכם

כגא עשית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו, למוצאי שבת מכבה ומדליקה.

אי אמרת בשלמא: "הדלקה עושה מצוה" - שפיר, אלא אי אמרת: "הנחה עושה מצוה" - האי "מכבה ומדליקה"? מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה!

ועוד,
מדקא מברכינן: "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה"
שמע מינה: הדלקה עושה מצוה.
שמע מינה.

והשתא דאמרינן: "הדלקה עושה מצוה",
הדליקה חרש, שוטה קטן, - לא עשה ולא כלום,
אשה ודאי מדליקה, דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה, שאף הן היו באותו הנס.

13. כג, א

רס"י

אכסנאי. אורח:

בתר דנסיבי. ופעמים שהייתי

אכסנאי ללמוד תורה:

עלי. בשבילי:

בגו ביתאי. בביתי:

אמר רב ששת:

אכסנאי - תיביב בגר חנופה.

אמר רבי זירא:

מיריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא.

בתר דנסיבי איתתא, אמינא: השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי.

14. כג, א

כ"י

משוך נהוריה. אינו ממהר לכלות כשמן זית: **צליל נהוריה.** צלול ומאיר: **לגבל.** מצאתי בתשוב' הגאוני שמעשנין כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר וגורר השחרורי' ונותן בו שמן קימעא ומגבל בו ומייבשו בחמה וממחה אותו לתוך הדיו: **לעשן.** נמי כדפרישית: **שרף.** גומי'א {שרף (אילן)}: **קטף.** פרונייל {פרוניליי"ר: עץ שזיף-בר} של יער כמו שאנו עושים משל שרף:

אמר רבי יהושע בן לוי:
כל השמנים כולן יפין לנר,
ושמן זית מן המובחר.

אמר אב"י:
מריש הנה מהדר מר אמשחא דשומשמי,
אמר: האי משוך נהורי טפי.
כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי,
מהדר אמשחא דזיתא.
אמר: האי צליל נהוריה טפי.

ואמר רבי יהושע בן לוי:
כל השמנים יפין לדיו,
ושמן זית מן המובחר.

איבעיא להו:
לגבל או לעשן?

תא שמע:
דתני רב שמואל בר זוטרא:
"כל השמנים יפין לדיו,
ושמן זית מן המובחר,
בין לגבל בין לעשן".

רב שמואל בר זוטרא מתני הכי:
כל העשנים יפין לדיו,
ושמן זית מן המובחר.

אמר רב הונא:
כל השרפין יפין לדיו,
ושרף קטף יפה מכולם.

15. כג, א

רש"י

הרואה. העובר בשוק ורואה באחד החצרות דולק ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספיני:

הרואה מברך שתיים. שעשה נסים ושהחיינו שאין עליו לברך להדליק דהא לא אדליק איהו: **מאי ממעט**. המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט:

כל יומי איתיה. שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך אבל זמן משהגיעו להתחלת זמן הגיעו: **היכן צונו**. הא לאו דאורייתא היא אלא מדבריהם:

מלא תסור. מן הדבר אשר יגידו לך וגו':

מערבין בו. עירובי חצרות ותחומין:

משתתפין בו. במבוי דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה כדתנן מאכילין את העניים דמאי הלכך חשוב דידיה:

ומברכין עליו. המוציא:

ומזמנין עליו. ברכת הזימון: **ומפריש אותו**. אדם שהוא ערום כלומר דלא צריך לברוכי עליה בהפרשתו:

והיה מחניך קדוש. ולא יראה בכך ערות דבר אפילו דבור דהזכרת השם לא יראה בכך ערות דבר:

ודאי דדבריהם. כגון נר חנוכה:

ספק דדבריהם. כגון דמאי שהפרשתו אינה אלא מספק: **ובעי ברכה**. קדוש היום:

רבא אמר. ספק דדבריהם בעי ברכה ודמאי אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין:

אמר רב חייא בר אשי אמר רב: המדליק נר של חנוכה - צריך לברך.

ורבי ירמיה אמר: הרואה נר של חנוכה - צריך לברך.

אמר רב יהודה:

יום ראשון: הרואה - מברך שתיים, ומדליק - מברך שלש. מקאן ואילך: מדליק - מברך שתיים, ורואה - מברך אחת.

מאי ממעט?

ממעט זמן.

ונימעוט נס!

נס כל יומי איתיה.

מאי מברך?

מברך: "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה".

והיכן צונו?

רב אויא אמר:

מ"לא תסור"⁷ (דברים יז, יא).

רב נחמיה אמר:

"שאל אביך ויגדך ויגידך ויאמרו לך"⁸ (דברים לב, ז).

מתיב רב עמרם:

"הדמאי, מערבין בו, ומשתתפין בו, ומברכין עליו, ומזמנין עליו.

ומפרישין אותו ערום, ובין השמשות".

ואי אמרת: כל מדרבנן בעי ברכה,

הכא כי קאי "ערום" היכי מברך?

והא בעינן "והיה מחניך קדוש"⁸ (דברים כג, טו), וליכא!

אמר אבוי:

ודאי דדבריהם - בעי ברכה,

ספק דדבריהם - לא בעי ברכה.

והא יום טוב שני, ספק דבריהם הוא, ובעי ברכה!

התם, כי היכי דלא לזילזולי בה.

רבא אמר:

רוב עמי הארץ - מעשרין הו.

⁷ לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל

⁸ והיה מחניך קדוש ולא יראה בכך ערות דבר ושב מאחריו

16. כג, א-ב

רפ"י

חצר שיש לה ב' פתחים. שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר צריכי שתי נרות נר לכל פתח כדמפי טעמא משום חשדא שהרואה יהא סבור שהבית חלוק והרי הוא של שני בני אדם ויאמרו האחד אינו מקיים מצות נר:

מב' רוחות. אחד בצפון ואחד במזרח:

חשדא דעלמא. בני עיר אחרת העוברין משם בשוק:

אפי' מרוח אחת נמי. סבורין הן שהבית חלוק מתוכו:

ואי חשדא דבני מתא. שידועים שאין חלוק:

לסוף שדהו. בגמר קצירו כדכתי' לא תכלה משמע בשעת כילוי ולא שיקצה אותה קודם לכן:

מפני בטול עניים. וכולהו מפרש להו:

שעה פנויה. שאין עניים אצלו ויאמר לקרובו עני מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השד' העניים רואין ובאין:

ומפני בטול עניים. שלא היו יודעים מתי יקצור אותם:

מפני החשד. שהעוברין רואין בגמר קצירו שהוא מכלה את הכל לא ידעו שנתנה כבר:

ומשום לא תכלה. דמשמע שעת כילוי:

אטו כולהו. הני דאמרן לא טעמא דלא תכלה קא מפרשי מאי שנא שעת כילוי:

אמר רבא הרמאין. העוברין על לא תכלה ואומרים כבר הנחונה:

אמר רב הונא:

חצר שיש לה שני פתחים - צריכה שתי נרות.

אמר רבא:

לא אמרן אלא: משתי רוחות,

אבל מרוח אחת - לא צריך.

מאי טעמא?

אילימא משום חשדא, חשדא דמאן?

אילימא חשדא דעלמא - אפילו ברוח אחת נמי ליבעי!

ואי חשדא דבני מתא - אפילו משני רוחות נמי לא ליבעי!

לעולם: משום חשדא דבני מתא,

וזימנין דמחלפי בהאי, ולא חלפי בהאי,

ואמרי: כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק.

ומנא תימרא דחיישינן לחשד?

דתניא:

"אמר רבי שמעון:

בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פאה בסוף שדהו:

מפני גזל עניים,

ומפני ביטול עניים,

ומפני החשד,

ומשום "בל תכלה"⁹ (ויקרא כג, כב).

"מפני גזל עניים" - שלא יראה בעל הבית שעה פנויה, ויאמר לקרובו עני: 'הרי זו פאה'.

"ומפני ביטול עניים" - שלא יהו עניים, יושבין ומשמרין: "עבשיו מניח בעל הבית פאה".

"ומפני החשד" - שלא יהיו עוברין ושבין אומרים: תבא מארה לאדם שלא הניח פאה בשדהו".

"משום "בל תכלה".

אטו כולהו לאו משום **"בל תכלה"** נינהו?

אמר רבא:

מפני הרמאין.

כג, ב

⁹ בל תכלה פאת שדך בקצרך

17. כג, ב

רש"י

שתי פיות. שהנרות שלהם של חרס הן ומכוסין ועושים לו נקב בצדי כסויו להכניס לו הפתילה והוא הפה ולמעלה בכיסויו יש נקב קטן וגם חלל יש למעלה מן הכסוי וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט אם יש בו שני נקבים משני צדדין עולה לשני בני אדם. למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד:

עשאה כמדורה. שהאש מתחברת לאמצעיתה ואינו דומה לנר:

אָמַר רַב יִצְחָק בַּר רִדְיָפָה אָמַר רַב הוּנָא:
נֵר שֵׁישׁ לֵה שְׁנֵי פִיּוֹת עוֹלָה לְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם.

אָמַר רַבָּא:

מִילָא קְעָרָה בְּשֶׁמֶן, וְהַקִּיפָה פְּתִילוֹת,
כְּפָה עָלֶיהָ כְּלִי - עוֹלָה לְכַמָּה בְנֵי אָדָם,
לֹא כְּפָה עָלֶיהָ כְּלִי, עֲשָׂאָהּ כְּמִין מְדוּרָה - וְאֶפִּילוּ לְאַחַד נְמִי אֵינָה עוֹלָה.

18. כג, ב

רש"י

נר ביתו ונר חנוכה. נר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתו נרות: **שלום ביתו**. והכי אמרינן לקמן (דף כה:) ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת שבני ביתו מצטערין לישוב בחשך:

אמר רבא:

פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום 'שלום ביתו'.
נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום 'שלום ביתו'.

בעי רבא:

נר חנוכה וקידוש היום - מהו?
קידוש היום עדיף - דתדיר,
או דילמא נר חנוכה עדיף - משום 'פרסומי ניסא'?

בתר דאבעיא, הדר פשטה,
נר חנוכה עדיף, משום 'פרסומי ניסא'.

19. כג, ב

רש"י

בנים תלמידי חכמים. דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה:
דרבי אבין נגרא. חרש עצים:
בשרגא. דשבת:
חליף ותני. עובר ושונה כלומר עובר תמיד:
דבי נשא. אביו ואיכא דאמרי חמיו:
נפק מינייהו. דחתנו כבנו:
מאחרה ומדלקת. נר של שבת סמוך לחשכה:
לא ימיש. קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב וה' הולך לפניו יומם:
עמוד הענן. של יום משלים אורו לעמוד האש שהיה עמוד האש בא קודם שישקע עמוד הענן אלמא אורח ארעא בהכל:
לאקדומי. בעוד היום גדול:
תנינא. שונה אני:
שלא יקדים. דלא מינכרא שהיא של שבת:
דרחים. אוהב:
הוּו ליה בנין רבנן. ואהבתו עליהם כאב על בן:
ואי לאו בר הכי. שאינו רגיל לעסוק בתורה:

אמר רב הונא:

הָרְגִיל בְּנֵר - הַנֵּיִן לִיה בְּנִים תְּלָמִידֵי חֲכָמִים.
 הַזְהִיר בְּמוֹזָזָה - זֹכָה לְדִירָה נְאֻה.
 הַזְהִיר בְּצִיצִית - זֹכָה לְטָלִית נְאֻה.
 הַזְהִיר בְּקִידוּשׁ הַיּוֹם - זֹכָה וּמְמַלֵּא גְרָבֵי יָוֵן.

רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דרבי אבין נגרא.

חזא דהוה רגיל בשרגי טובא,
 אמר: תני גברי רב רבי נפקי מהכא נפקי מינייהו, רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין.

רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי.

חזא דהוה רגיל בשרגי טובא,

אמר: גברא רבה נפק מהכא,

נפק מינייהו רב שיזבי.

דביתהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה.

אמר לה רב יוסף:

תניא:

"לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה"¹⁰ (שמות יג, כב) -

מְלַמֵּד שְׁעֵמֹוד הָעֵנָן מִשְׁלִים לְעֵמֹוד הָאֵשׁ,

וְעֵמֹוד הָאֵשׁ מִשְׁלִים לְעֵמֹוד הָעֵנָן."

סברה לאקדומה.

אמר לה ההוא סבא,

תניא:

"ובלבד שלא יקדים ולא יאחר."

אמר רבא:

דרחים רבנן - הוּו ליה בנין רבנן.

דמוקיר רבנן - הוּו ליה חתנוותא רבנן.

דדחיל מרבנן - הוא גופיה הוּו צורבא מרבנן.

ואי לאו בר הכי הוא - משתמען מיליה כצורבא מרבנן.

¹⁰ לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם

20. כג, ב - כד, א

רס"י

ולשריפה עומד. שאסור באכילה:
 שמצוה עליו לבערו. דילמא אתי ביה לידי תקלה דאכילה:
 שמא יטה. כדי שיתבער מהר:
 ביום טוב. דליכא למיחש להטייה לישתרי:
 בערב שבת. והוא צריך להדליקה מבעוד יום נמצא שורף קדשים ביו"ט ולקמן בפרקין (דף כד:) ילפינן מקראי דאין שורפין:

"לא בשמן שריפה".

מאי שמן שריפה?

אמר רבה:

שמן של תרומה שנטמאה.

ואמאי קרו לה "שמן שריפה"?

הואיל ולשריפה עומד.

ובשבת מאי טעמא לא?

מתוך שמצוה עליו לבערו, גזרה שמא יטה.

אמר ליה אביי:

אלא מעתה ביום טוב לישתרי!

אלמה תנן: "אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב"?!?

גזרה יום טוב אטו שבת.

רב חסדא אמר:

לשמא יטה' לא חיישינן,

אלא הכא ביום טוב שחל להיות ערב שבת עסקינן, לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב.

והא מדקתני סיפא:

"אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב",

מכלל דרישא לאו ביום טוב עסקינן!

אמר רבי חנינא מסורא:

'מה טעם' קאמר:

מה טעם אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב, לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב.

תניא כוותיה דרב חסדא:

"כל אלו שאמרו אין מדליקין בהו בשבת - מדליקין בהו ביום טוב,

חוג משמן שריפה,

לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב".

כד, א

21. כד, א

רס"י

בברכת המזון. בתפלה פשיטא לן שהרי להלל ולהודאה נקבעו כדאמרינן לעיל:
לא מזכרינן. לא חייבו להזכיר:
אינו מזכיר. אינו צריך להזכיר:
מה תפלה בברכת הודאה. דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה:
בהודאה. בברכת הארץ:

איבעיא להו:

מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון?

כיון דמדריבנן הוא - לא מדפרינן,
 או דילמא משום פרסומי ניסא - מדפרינן?

אמר רבא אמר רב סהורה אמר רב הונא:
 אינו מזכיר, ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה.

רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא.
 סבר לאדכורי ב"בונה ירושלים".

אמר להו רב ששת: כתפלה.
 מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה.

22. כד, א

כ"י

ואומר מעין המאורע בעבודה. לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה לעשות קרבנות היום: שני וחמישי. משמע של כל שבתות השנה ומאי עבידתייהו לזכרם ולחלקם משאר ימות השנה:

של תעניות. שהיו גוזרים תעניות על הגשמים שני וחמישי [ושני] במסי תענית (דף י.).

ושל מעמדות. כלומר לימים של מעמדות שהיו מתענין ארבעה תעניות בשבת שני ושלישי ורביעי וחמישי ומעין המאורע דיחה תפלת תענית:

ערבית. לילי כניסתן ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא.): יחיד שקבל עליו תענית אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית. ובתשוי הגאונים מצאתי ברייתא שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל ופעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל הא כיצד כאן בכניסתה כאן ביציאתה כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול לאחר תפלה מתפלל תפלת תענית וליל מחרתו אף על פי שעודנו בתענית כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית וסוף דברי הגאונים כתבו אבל אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו:

אין מחזירין אותו. דלא דאורייתא נינהו: של ערבית בכניסתו וכ"ש ביציאתו שכבר עבר היום:

איבעיא להו:

מהו להזכיר ראש חודש בברכת המזון?

אם תימצי לומר בחנוכה דרבנן לא צריך, ראש חודש דאורייתא - צריך.

או דילמא, כיון דלא אסור בעשיית מלאכה - לא מזכירין?

רב אמר:

מזכיר.

רבי חנינא אמר:

אינו מזכיר.

אמר רב זריקא:

נקוט דרב בידך,

דקאי רבי אושעיא כוותיה.

דתני רבי אושעיא:

"ימים שיש בהן קרבן מוסף,

כגון: ראש חודש, וחולו של מועד,

ערבית, ושחרית ומנחה - מתפלל שמונה עשרה, ואומר מעין המאורע בעבודה.

ואם לא אמר - מחזירין אותו.

ואין בהן קדושה על הכוס,

ויש בהן הזכרה בברכת המזון.

ימים שאין בהן קרבן מוסף,

כגון שני וחמישי ושני, תעניות, מעמדות.

"שני וחמישי" - מאי עבידתיהו?

אלא: שני וחמישי ושני של תעניות ומעמדות.

ערבית, ושחרית ומנחה - מתפלל שמונה עשרה, ואומר מעין המאורע ב"שומע תפלה",

ואם לא אמר - אין מחזירין אותו.

ואין בהן קדושה על הכוס,

ואין בהן הזכרה בברכת המזון."

23. כד, א-ב

של חנוכה במוספין. בתפלת מוספין דשבת ור"ח שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הניסים בהודאה:

בד' תפילות. ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זה היום אינה פחותה משאר תפלות של יום: **אין נביא בר"ח.** הכא נמי הואיל אלמלא ר"ח אין מוספין בחנוכה לא בעי לאזכורי:

הכא איתיה (בשחרית וערבית) ומנחה וכיון שהיום מחויב בארבע תפלות כזו כן זו: המפטיר בנביא במנחה בשבת. מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות בנביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים ובימי פרסיים גזרו גזרה שלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו:

אין נביא במנחה ביום טוב. ואף על גב דאיתיה שחרית הואיל ומנחה לאו משום יום טוב אתי לא מזכרין:

ככל הני שמעתתא. רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי אלא כתפלה אחת כך חברתה לכל דבר היום ומזכיר:

צריך להזכיר של שבת. לומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום הכפורים הזה וחיותם מקדש השבת ויוה"כ ואע"פ שאין תפלת נעילה בשבת:

יום הוא שנתחייב בד' תפלות. לאו תפלת הלילה בכלל אלא תפלות היום שחרית מוסף מנחה ונעילה:

שליח ציבור היורד ערבית. המתפלל ברכת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו:

משום סכנת. מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן ובגמרון מלאכתן מתפללין ערבית בביתן ולא היו באין בבית הכנסת אבל לילי שבת באין בבית הכנסת וחשו שיש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה לכך האריכו תפלת הצבור:

איבעיא להו:

מהו להזכיר של חנוכה במוספין?

כיון דלית ביה מוסף בדידיה - לא מדפרינן, או דילמא יום הוא שחייב בארבע תפלות?

רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוייהו:

אינו מזכיר.

רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו:

מזכיר.

אמר אביי לרב יוסף:

הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא.

דאמר רב גידל אמר רב:

ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חדש, שאילמלא שבת אין נביא בראש חדש.

מי דמי?!

התם נביא בדראש חדש ליקא קלל,

הכא איתיה בערבית ושחרית ומנחה.

אלא, להא דמייא:

דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב:

יום טוב שחל להיות בשבת, המפטיר בנביא במנחה בשבת - אינו צריך להזכיר של יום טוב, שאילמלא שבת, אין נביא במנחה ביום טוב.

כד, ב

ולית הילכתא ככל הני שמעתתא.

אלא, כי הא דאמר רבי יהושע בן לוי:

יום הכפורים שחל להיות בשבת,

המתפלל נעילה, צריך להזכיר של שבת.

יום הוא שנתחייב בארבע תפלות.

קשיא הילכתא אהילכתא.

אמרת הילכתא כרבי יהושע בן לוי,

וקיימא לן הילכתא כרבא,

דאמר רבא:

יום טוב שחל להיות בשבת,

שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית - אינו צריך להזכיר של יום טוב,

שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביום טוב.

הכי השתא?!

התם - בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך,

ורבנן הוא דתקוני משום סכנה,

אבל הכא - יום הוא שנתחייב בארבע תפלות.

24. כד, ב

רַש"י

הכי גרסינן נחום אומר
מדליקין בחלב מבושל. והוא
מהותך:
היינו ת"ק. דאמר ולא בחלב כל
חלב במשמע:
דרב ברונא. דשרי ע"י תערובת
שמן כל שהוא:
ולא מסיימי. אין ניכר מי אוסר
ומי מתיר:

"וְלֹא בְּאֵלֶיהָ,
[וְלֹא בְּחֵלֶב.

נחום הנדי אומר:

מדליקין בחלב מבושל.

וחכמים אומרים:

אֶחָד מְבוּשָׁל וְאֶחָד שְׂאִינוּ מְבוּשָׁל אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ".]

חכמים היינו תנא קמא!

איכא בינייהו: דרב ברונא אמר רב,
ולא מסיימי.